

OPGEMERKT

Mestafhankelijke welvaart

Het artikel "Mestoverschot kost boeren geld" (RD 1-6) noopt mij het volgende te delen: Nederland kan en moet zelf het (papieren) mestprobleem oplossen zonder opkoopregeling. De bevolking in West-Europa is na de Tweede Wereldoorlog enorm gegroeid. Daarom is er veel vlees en zuivel nodig en zijn de bevolking en de regering afhankelijk van onze melkveehouderij.

In een vruchtbare delta als Nederland is de melkveehouderij op haar plaats. Onze overheid moet haar dan ook beschermen. Dat is nu echter ver te zoeken door de marktwerking in de landbouw en de doorgeschoten regeldruk. Melkveehouders kunnen bijvoorbeeld hun melk maar drie dagen op hun bedrijf bewaren. Daarom zijn zij afhankelijk van een goed belonings- en/of marktbeschermingssysteem van overheidswege. Dit gaat waarschijnlijk lang duren, maar ik zie twee praktische oplossingen voor de korte termijn:

1. Overheid, sta toe dat op alle natuurgronden van terreinbeherende organisaties (tbo's) deze zomer 35 kubieke meter dierlijke mest wordt uitgereden, tegen een vergoeding aan de melkveehouder van bijvoorbeeld 25 euro per kubieke meter.

2. Grondgebonden melkveehouder, laat uw adviseur herberekenen hoeveel mest u moet afvoeren bij bemesting naar de fosfaatnorm. De stikstof doet er niet meer toe vanwege een verkeerde normering of vervluchtiging. En sluit u aan bij een jurist of juridische coöperatie om te verdedigen dat deze oplossing beter is voor het milieu dan opkoop en gedwongen vervanging van dierlijke mest door kunstmest.

Het is wetenschappelijk aangetoond dat kunstmest slechter is dan dierlijke mest. Liever wat betalen voor advies dan tienduizenden euro's voor mestafvoer. Het milieu en de voedselvoorziening zijn hierbij gebaat.

Herman Smit, Nunspeet

EO-Jongerendag (II)

In het hoofdredactioneel commentaar over de EO-Jongerendag (RD 3-6) wordt de vraag gesteld: „Wat treffen jongeren uit reformatorische kerken op zo'n EO-Jongerendag en andere evangelische bijeenkomsten aan, wat ze niet vinden in hun eigen kerk?”

Laten we blij zijn dat er nog kerken zijn waar de dingen die jongeren op de EO-Jongerendag zoeken, niet gehoord worden. Daar waar gepredikt mag worden: de mogelijkheid van zalig worden bij God vandaan, vanuit het eeuwig welbehagen, omdat God het wil en niet vanuit de mens. Ja, dat vijanden van God nog met God verzoend kunnen worden, door het onwederstandelijke werk van de Heilige Geest en alleen om het volbrachte werk van Christus, om de verkiezende liefde des Vaders.

A.J. de Kraker, 's-Gravenpolder

Burgerschapsonderwijs

In ons opinieartikel "Burgerschap vraagt levensbeschouwing" (RD 6-6) gebruiken wij inzichten van prof. dr. Gerdien Bertram-Troost, hoogleraar onderwijs in levensbeschouwen en pedagogisch perspectief aan de Faculteit Religie en Theologie van de Vrije Universiteit. Wij doen dit op een aantal plaatsen letterlijk, maar hebben helaas verzuimd hierbij de bron te vermelden: "Menswording in een laag-vertrouwensamenleving. Kansen en uitdagingen voor onderwijs", oratie Vrije Universiteit.

Tamme Spoelstra en Erik Renkema

In Frascati in het hart van Amsterdam bereide Kuyper met meerdere collega's de Doleantie voor. Foto: veiling in Frascati (circa 1925). beeld Stadsarchief Amsterdam.

Term "accoord van kerkelijke gemeenschap" tast karakter belijdenis aan

• **J.M. Vermeulen**

In het kerkelijke landschap komen heel soms wegen bijeen. Dat betreft nogal eens kerken met in de identiteitspapieren de formulering "accoord van kerkelijke gemeenschap" of iets wat erop lijkt. Deze woorden van Abraham Kuyper worden nog steeds van stal gehaald. Maar hoe verantwoord is dat?

Abraham Kuyper lanceerde de fascinerende woorden "accoord van kerkelijke gemeenschap" op de landelijke Conferentie van Gecommitteerde Kerkeradsleden van 11 april 1883. De woorden stonden op alle presentielijsten, dus iedereen moest en kon het weten. Plaats van samenkomst was het grote Verkooplokaal Frascati in het hart van Amsterdam, waar Kuyper met meerdere collega's de Doleantie voorbereide.

De term "accoord" gebruikten ook latere neocalvinisten als H.V. Hogerzeil, J.L. Doedes, L.H. Wagenaar, W. Geesink, J.H. Landwehr, W.H. Gispen en P.J. Kromsig. Dr. K. Schilder bediende zich ervan bij de Vrijmaking in 1944. Dat deden ook

anderen en het gebeurt nog steeds. De Nederlands Gereformeerde Kerken aanvaardden in 2015 het Akkoord voor Kerkelijk Samenleven (AKS).

Het woord "accoord" doet denken aan een menselijke overeenkomst die met onderhandelen of meerderheid van stemmen tot stand is gekomen. Zoiets als: het op een akkoordje gooien en van weerskanten wat toegeven. Hiermee

De Dordtse Kerkorde geeft praktische uitleg van alleen de kerkregering en niet van het geloof

wordt het fundamentele karakter van de belijdenis aangetast en gaat het burgerlijke of civiele recht over het kerkrecht heersen. De kerk gaat dan sporen van een vereniging of organisatie vertonen, waarin de meerderheid beslist. Zo is vroeger of later, bedekt of onbedekt, de democratie de kerken binnengeslopen, zoals blijkt uit stemmingen over onder andere het zingen van gezangen en "vrouw en ambt". Dan beslist niet Gods Woord, niet de belijdenis, maar de meerderheid van stemmen over de geestelijke waarheid en de belijdenis. Met alle gevolgen van dien.

Kuyper en diens opvolgers kozen als basis voor dat accoord Gods Woord en/of de Drie Formulieren van Enigheid (meestal samen, soms

apart). Die formulieren vormen een samenvatting van de kernwaarden van Gods Woord, de fundamentele kern van het geloof. Een kerkverband is een geloofsverband, dat alleen kan bestaan als alle erbij horende gemeenten hetzelfde geloven en belijden.

De Nederlandsche Gereformeerde Kerk heeft op de Dordtse Synode, op 30 april 1619, bij de vaststelling van de definitieve tekst van de formulieren plechtig beloofd „in deze rechtzinnige, godzalige en eenvoudige confessie des geloofs standvastig te willen volharden, haar aan de nakomelingen onvervalst te willen nalaten, en tot de komst van onze Heere Jezus Christus onvervalst te willen bewaren". De synode stelde ondertekening ervan verplicht voor predikanten, schoolmeesters en catechiseermeesters.

De formulieren mogen dus niet worden veranderd, maar zijn door sommigen juist wél veranderd. De band met het verleden is daardoor verbroken. De geloofsleer is in de formulieren trouwens niet tot in detail uitgewerkt en er is best wat ruimte gelaten voor persoonlijke invulling en interpretatie. Toch kregen bedenkelijke synode- en leeruitspraken in de 20e eeuw regelmatig meer aandacht dan de Drie Formulieren van Enigheid. Die uitspraken hebben fors bijgedragen aan de spraakverwarring, de verdeeldheid en het blokkeren van kerkelijke eenheid.

Dordtse Kerkorde

Bij de kerkelijke vereniging van 1907, het ontstaan van de Gereformeerde Gemeenten, kreeg het accoord een andere basis: „Als accoord van kerkelijke gemeenschap wordt aanvaard en blijve gehandhaafd de D.K.O. vastgesteld in den jare 1619..." Het nieuw gevormde

kerkgenootschap kreeg dus niet de belijdenis, niet het geloof, maar de kerkorde en het juridisch instituut als basis en grondwet. De eenheid lag nu in de organisatie en zo miste deze kerk, zij het onbedoeld, Gods Woord en de belijdenis als richtsnoer.

De Dordtse Kerkorde geeft praktische uitleg van alleen de kerkregering en niet van het geloof. Sommige artikelen zijn rechtstreeks aan het Woord ontleend en mogen niet worden gewijzigd, maar andere onderwerpen zijn na 1619 probleemloos gewijzigd of toegevoegd omdat de kerkelijke wereld in 1619 compleet anders was dan de huidige. De (Oud) Gereformeerde Gemeenten (in Nederland) hebben daarom eigen, veranderbare handelingen om de DKO verantwoord te kunnen gebruiken. In de handreiking "Eerlijk en met orde" van de Gereformeerde Gemeenten in Nederland (2021) zijn het "accoord" en de DKO gehandhaafd.

Belangrijk principe

Gods Woord staat boven alles, ook boven de Drie Formulieren van Enigheid. Het is echter een belangrijk kerkprincipe –tegelijk een zwaarwegend afscheidingsprincipe– om die formulieren onverkort te handhaven. Kerken die deze absolute grondwet toch inhoudelijk veranderen, zijn strikt historisch gezien niet meer voluit gereformeerd en staan open voor doorgaande actualisatie. Het is voor alle denominaties –afgescheiden of niet, vrijgemaakt of niet, met of zonder convent– winnen of verliezen. Een zilveren medaille is er niet, een herkansing komt er niet, en een nieuw "accoord van kerkelijke gemeenschap" zal de vloed niet meer keren.

De auteur is kerkhistoricus.

SAMENLEVING EN POLITIEK

Hoorzittingen in Kamer zijn valse start

• **Maarten van Nieuw Amerongen**

Het aanstaande kabinet belooft in te zetten op het herstel van het vertrouwen van burgers in politiek en overheid. Of een nieuwe ploeg van ministers en staatssecretarissen hierin slaagt, zal aan het einde van de rit beoordeeld moeten worden. Hoorzittingen met kandidaat-bewindspersonen leveren hieraan geen betekenisvolle bijdrage. Een valse start en een breuk met de traditie.

Momenteel zoekt Richard van Zwol als formateur naar een team van ministers en staatssecretarissen dat onder leiding van toekomstig premier Dick Schoof een kabinet zal vormen. Nog voordat deze bewindsploeg beëdigd wordt, gaan kandidaat-bewindspersonen op de thee bij de Tweede Kamer om zich daar te presenteren. Deze zogenaamde hoorzittingen vinden niet plaats in de plenaire zaal maar in commissiezalen, waar de vaste Kamercommissies 'hun' minister zullen vragen naar geschiktheid en motivatie. Het idee is dus dat Kamerleden belast met defensiezaken namens hun fractie de beoogde minister en staatssecretaris van Defensie aan de tand voelen.

De gedachte achter dit proces is dat hoorzittingen kunnen bijdragen aan „meer transparantie rond het formatieproces". Verder biedt het kandidaat-bewindspersonen de gelegenheid om „bepaalde zaken publiekelijk toe te lichten of persoonlijke accenten te leggen". VVD, CDA, SP, ChristenUnie en SGP maakten een verstandige keus toen ze tegen de motie van D66-Kamerlid Sneller stemden die precies dit voorstelde.

Het idee van hoorzittingen sluit naadloos aan op een maatschappijvisie waarin gezagsverhoudingen voortdurend bevestigd worden en iedereen aan iedereen gelijk moet zijn. Als u en ik moeten solliciteren, waarom ministers en staatssecretarissen dan niet? Het korte antwoord: omdat ze namens iedereen gezag uitoefenen en per definitie het vertrouwen genieten van de Eerste en de Tweede Kamer, tot het tegendeel blijkt. Het langere antwoord: bij een sollicitatie willen werkgever en kandidaat elkaar beter leren kennen, om te zien of ze een "match" zijn. De verhouding tussen parlement en regering is wezenlijk anders. Het is simpelweg niet zo relevant of bewindspersonen "matchen" met de Tweede Kamer. Dat doen ze uit de aard van de zaak, tot het tegendeel blijkt, als een motie van wantrouwen met meerderheid van stemmen wordt aangenomen. Dan

tiel de afgelopen jaren al superpersoonlijk geworden. In een gepersonaliseerde politiek dreigt een hoorzitting een replica te worden van een talkshow, waarin handigheid het bijna altijd wint van inhoud. We hebben minder effectbejag en symboolpolitiek nodig in plaats van meer. De partijen die kortgeleden nog tegen het idee van hoorzittingen stemden, doen er goed aan ze nu te boycotten.

Ruim de schaarse tijd van Kamerleden liever in voor debatten en wetsbehandelingen die om allerlei redenen op de lange baan geschoven werden. Goed beleid en deugdelijke wetgeving zorgen daadwerkelijk voor herstel van vertrouwen, terwijl hoorzittingen in dit politieke klimaat zomaar kunnen ontsporen in een kruisverhoor. Daarmee zou de politiek eigenhandig een dynamiek van wantrouwen creëren, die vroeg of laat als een boemerang terugkeert.

zegt de volksvertegenwoordiging met zoveel woorden dat de minister of staatssecretaris zijn gezag verspeelt heeft.

Een hoorzitting waarin de Kamer en indirect de kiezer moet winnen, is de omgekeerde wereld. Het is op zichzelf niet verkeerd om het gezag van politiek en overheid te bevragen, maar de vraag mag ook weleens gesteld worden of de burger nog in staat is om gezag te aanvaarden.

Zelfs als je hoorzittingen op zichzelf een goed idee vindt, bijvoorbeeld met een beroep op een goed functionerende buitenlandse praktijk, dan nog is het de vraag of je aan deze politieke partijen in deze politieke cultuur zo'n middel toevertrouwt. Het niveau van veel debatten houdt niet over en dat heeft alles te maken met scoringsdrift en hijgerigheid, terwijl juist doortastende parlementaire controle, gebaseerd op feitelijkeheden en diepgravend onderzoek, nodig is om het vertrouwen van de burger in politiek en overheid te herstellen. Mede onder invloed van sociale en traditionele media is de poli-

We hebben minder effectbejag en symboolpolitiek nodig in plaats van meer

De auteur is politicoloog.

Over Opinie

De lengte van een opinieartikel bedraagt 550 of 750 woorden. Ook kunnen abonnees door een ingezonden brief reageren op de redactionele inhoud van het RD. Inzendingen (max. 250 woorden) moeten zijn voorzien van naam en adres van de schrijver. Er kan niet worden gereageerd op Opgemerkt, Kerkelijke Pers, ZoGezegd, meditatie en boekrecensies. De redactie behoudt zich het recht voor inzendingen (zonder overleg) te redigeren en/of in te korten of zonder opgave van reden te weigeren. Plaatsing van artikelen of brieven betekent niet dat de redactie ermee instemt. De schrijver geeft aan Erdee Media Groep een niet-exclusieve licentie om zijn inzending vast te leggen, te vervelvouddigen en te verspreiden, in welke vorm ook.

Coördinatie: Wim Lemstra en August Moens
E-mailadres Opinieartikelen: opinie@rd.nl | E-mailadres Opgemerkt: hoofdredactie@rd.nl